

UDK: 330.341.42(497.11) ;
332.14(497.11)

STRATEGIJSKI PRAVCI I PRINCIPI POLITIKE REGIONALNOG RAZVOJA

Boban Dašić

Visoka ekonomska škola strukovnih studija Peć u Leposaviću

Rezime: Regionalne neravnomernosti u Srbiji predstavljaju problem koji ima duboke istorijske korene. Područje teritorije Republike Srbije karakteriše veoma široka i razučena međuregionalna diferencijacija. Nedovoljno razvijena područja predstavljaju ograničavajući faktor bržeg privrednog i sveukupnog razvoja, kako tih regiona, tako i celokupne nacionalne ekonomije. Problemi regionalnih neravnomernosti zahtevaju kontinuiranu, sistematičnu i dugoročnu regionalnu politiku. Smanjenje regionalnih neravnomernosti treba da predstavlja prioritet u definisanju i sprovođenju svih budućih regionalnih politika, pa je osnovni cilj ovog rada da ukaže na moguće strategijske pravce i principe naše regionalne politike.

Ključne reči: Regionalne neravnomernosti, međuregionalna diferencijacija, privredni razvoj, nacionalna ekonomija, regionalna politika

UVOD

Politika regionalnog razvoja je važna komponenta ukupne ekonomske politike jedne zemlje. Regionalna problematika mora biti „integralni deo ekonomske politike zemlje.“¹ Za njeno koncipiranje i vođenje potrebno je izabrati jasno utvrđenu strategiju, definisati ciljeve, pažljivo odabrati mere i instrumente, kao i njihovo dosledno sprovođenje.

U teoriji i praksi regionalnog razvoja egzistiraju vrlo različiti pristupi u poimanju i sprovođenju regionalne politike, njene strategije, instrumenata i mera i sl. To je posledica različitosti ekonomsko-političkih sistema, regionalnih struktura i dostignutog stepena ukupne ekonomske razvijenosti određenih zemalja. Izbor politike regionalnog razvoja, institucionalnih rešenja, mera i instrumenata, nužno zavisi od: važećeg normativnog rasporeda ekonomsko-političkih nadležnosti, tj. stvarnog rasporeda i regulativa za vođenje ekonomske politike i od

---

¹ Devetaković, S., Jovanović-Gavrilović, B., Rikalović, G.: Nacionalna ekonomija, Ekonomski fakultet, Beograd, 2010., str. 136

Boban Dašić

ekonomske mogućnosti koju primarno određuje stepen razvijenosti zemlje.

Regionalnom politikom kao ključnim instrumentom podsticanja regionalnog razvoja utiče se na smanjenje međuregionalnih i unutarregionalnih razlika. „Rezultat usmerenih napora na smanjenju siromaštva i nejednakosti kroz regionalni ekonomski razvoj može pod određenim okolnostima doprineti rastu privrede u celini.“² Usvajanje i primena regionalne politike, tj. njenog zakonskog, institucionalnog i programskog okvira predstavlja nužan preduslov za smanjenje regionalnih razlika i brži ekonomski razvoj nacije.

1. Nasleđeni i aktuelni problemi regionalnog razvoja

Uzročnici regionalnih neravnomernosti su raznovrsni i mnogo više izraženi u zemljama koje se nalaze na nižem stepenu privredne razvijenosti (kao što je naša zemlja), nego u zemljama razvijenih privreda. Regionalne neravnomernosti u velikom broju zemalja kapitalističke privrede prolaze kroz određene etape i to:

- etapu ekspanzije (širenja),
- etapu stabilizacije i
- etapu konvergencije (sužavanja) regionalnih razlika.³

To nas upućuje na zaključak da postoje određene pravilnosti u kretanju regionalnih razlika. Naša zemlja još uvek nije u stanju da iz etape ekspanzije pređe u etapu stabilizacije, a još uvek se nalazimo daleko od faze u kojoj će doći do smanjenja (a kamoli do potpunog uklanjanja) regionalnih razlika.

Istorijski posmatrano, područje Srbije je uvek bilo na udaru raznih osvajača, što je ostavilo traga na nivo društveno-ekonomske razvijenosti pojedinih delova zemlje, na kulturni nivo, društvenu svest, mentalne karakteristike i sl.

Sumiraću osnovne uzroke regionalnih neravnomernosti, a to su: mali obim tj. niska stopa investicija i nepovoljna (jednostrana) struktura investicija; izostanak kompleksnog gransko-regionalnog pristupa koji bi

---

² Dillinger, W.: Poverty and Regional Development in Eastern Europe and Central Asia, World Bank Working Paper No. 118, Washington, June 2007., X Executive Summary

³ Opširnije videti: Williamson, J.G.: Regional Inequality and the Process of National Development: A Description of the Patterns – Regional Analysis, L. Needleman, Penguin Books, Harmondsworth, 1968., pp. 106-127

se bazirao na regionalnoj (teritorijalnoj) podeli rada i pravilno izabranoj specijalizaciji regiona na bazi komparativnih prednosti svakog područja; ubrzana socijalistička industrijalizacija i urbanizacija; ozbiljni problemi u demografskim kretanjima; stvaranje polarizovanih i relativno jakih nosilaca privrednog rasta; neusklađenost privrednih aktivnosti; nesvojinski karakter društvene svojine; nedostatak i neizgrađenost privredne i komunalne infrastrukture; višedecenijske nekonzistentne i nekoordinirane regionalne politike (nepostojanje dugoročne strategije i jasno koncipirane politike regionalnog razvoja) i neizgrađena institucionalna podrška.

Aktuelni problemi u regionalnom razvoju Srbije su i dalje: regionalna neravnomernost tj. nastavak nepovoljnih tendencija; nedovoljna razvijenost velikog dela teritorije republike; nisu otklonjeni najznačajniji razvojni ni institucionalni uzroci neravnomernog razvoja; strukturni nesklad materijalnih, institucionalnih i drugih uslova na jednoj strani i raspoloživost prirodnih, ljudskih i drugih resursa na drugoj strani.

2. Regionalna stvarnost Srbije

Radi što boljeg sagledavanja regionalne stvarnosti Srbije vršene su mnogobrojne analize razvoja nerazvijenih područja kao i razne komparativne analize stepena razvijenosti sa privredama u regionu. Pomoću tih analiza je pokazano u kojoj meri je danas izražen problem regionalnih dispariteta i na kojem stepenu razvijenosti se danas nalazi naša zemlja. Cilj merenja regionalnih dispariteta jeste pružanje integralne slike ukupnog stanja regionalne razvijenosti, a posebno u kontekstu prevazilaženja visokih regionalnih razlika. Prema podacima Republičkog Zavoda za razvoj Republike Srbije „regionalni nesklad se ogleda u visokoj nezaposlenosti, smanjenju obima ukupne privredne aktivnosti i konstantnom padu stanovništva, naročito na nerazvijenom području.“⁴

---

⁴ Izveštaj o razvoju Srbije 2009, Republički zavod za razvoj Republike Srbije, Beograd, april 2010., str. 53

Tabela 1. Regionalne neravnomernosti Srbije

	Nivo okruga	Nivo opština
Demografsko praznjenje 1971-2008	(-28,5) : (+32) Pirotski : Grad Beograd	(-81,6) : (+31) Crna Trava : Preševo
Stopa nezaposlenosti 2009	4 : 1 Jablanički : Grad Beograd	4 : 1 Lebane : Petrovac
Zarade po stanovniku 2009	4 : 1 Grad Beograd : Jablanički	12 : 1 Novi Sad : Opovo

Izvor: Izveštaj o razvoju Srbije 2009, Republički zavod za razvoj Republike Srbije, Beograd, april 2010., str. 53

Analiza navedenih pokazatelja potvrđuje višestruku regionalnu neravnomernost u stepenu razvijenosti. Regionalna neravnoteža je prisutna kako između pojedinih regiona (okruga), tako i između regionalnih centara i okruženja, sela i grada. Regionalne neravnomernosti u Srbiji su među najvišim u Evropi pa je zbog napred navedenog regionalna stvarnost Srbije prilično sumorna.

Područje AP Vojvodine predstavlja najrazvijeniji deo republike, sa svim indikatorima iznad republičkog proseka (nacionalni dohodak, društveni proizvod, zaposlenost i dr.). Razlog za to jesu značajne prirodnosti u razvijenosti proizvodnih snaga i u strukturi privrede. Zbog prirodnih specifičnosti područja AP Vojvodine imamo visoko učešće poljoprivrede u formiranju nacionalnog dohodka, dok je učešće sekundarnog i tercijarnog sektora vrlo malo. To može imati za posledicu i jednostran razvoj, o čemu se u budućnosti mora voditi računa. Sadašnje stanje privrednog razvoja može se okarakterisati kao depresivno stanje, budući da razvijene regione karakteriše, između ostalog, i visoko učešće grana sekundarnog i tercijarnog sektora u formiranju društvenog proizvoda i nacionalnog dohodka, kao i visoka stopa rasta, što sa AP Vojvodinom nije slučaj. Razmišljanja o budućem privrednom razvoju ovog regiona morala bi da idu u pravcu bržeg razvoja industrijskog tipa privrede, čime bi se izmenila dosadašnja privredna struktura AP Vojvodine.

Region uže tj. Centralne Srbije se po svim obeležjima nalazi na granici između nerazvijenih i razvijenih regiona, sa odlikama koje su bliže nerazvijenim regionima. To se može zaključiti na osnovu posmatranih ekonomskih veličina tj. ekonomskih indikatora, kao i na osnovu učešća pojedinih grana u formiranju nacionalnog dohodka. Po svim razvojnim obeležjima i prema stepenu privredne razvijenosti, područje uže Srbije

je bilo ispod ili oko proseka celokupne teritorije Srbije. Razloge za takvo stanje treba tražiti u većoj zastupljenosti primarnog sektora u strukturi privrede. Pored nepovoljne strukture privrede, ovo područje karakteriše i nepovoljna ekonomska struktura stanovništva, problemi velike stope nezaposlenosti, sporiji rast i modernizacija proizvodnih fondova, manji obim i intenzitet investicija i njihova nužna koncentracija na izgradnji infrastrukture, energetskih kapaciteta i razvoj proizvodnje sirovina.

Područje AP Kosova i Metohije predstavlja najnerazvijeniji deo Republike Srbije. Isto karakteriše velika gustina naseljenosti, veliki prirodni priraštaj stanovništva sa velikim brojem izdržavanih lica, niska zaposlenost, visok udeo proizvodnje sirovina i energije kao i prisustvo tradicionalno radno intenzivnih grana. Svi indikatori razvijenosti su bili ispod republičkog proseka. Sa novijim podacima o nerazvijenosti na području celokupne teritorije AP KIM se ne radoslaže, jer se isto od 1999. godine nalazi pod jurisdikcijom SB UN i rezolucijom 1244.

3. Država i regionalna politika

U prethodnom periodu država je vodila regionalnu politiku putem mera i instrumenata odgovarajućim za samoupravni model privređivanja i društvenu svojinu. Ona se ograničavala na utvrđivanje statusa nerazvijenosti i obima transfera sredstava. Regionalni razvoj se nije posmatrao kao integralni deo ukupnog društveno-ekonomskog razvoja. Regionalne razlike su se posmatrale samo sa aspekta nivoa razvijenosti, tako da su zanemarivane njihove ekonomsko-razvojne, socijalne pa čak i političke reperkusije. Ovakav pristup države neminovno je vodio produbljivanju regionalnih i strukturnih razvojnih problema.

Sve odluke vezane za regionalni razvoj je trebalo donositi isključivo na osnovu naučnih kriterijuma, a ne „*ad hoc*“ i po slobodnoj proceni. Njihovo donošenje i sprovođenje je bilo rezultat političke volje republičkih i pokrajinskih snaga i ideoloških postulata.

Sadašnja funkcija države se svodi na indirektno uticaje i usmeravanje privrednih tokova, kao i stvaranje infrastrukturnih i drugih uslova poslovanja. Kako navodi profesor Rosić,⁵ efikasna državna regulacija u domenu regionalnog razvoja zasniva se na potrebi anticipiranja

---

⁵ Strategija regionalnog razvoja Srbije, Redaktor i rukovodilac projekta prof.dr Rosić, I., Ekonomski fakultet, Kragujevac, 2004., str. 26

posledica i efekata njenih aktivnosti. U aktuelnoj fazi političkog, socijalnog i privrednog razvoja osnovna područja državne regulacije regionalnog razvoja treba da budu:

- 1) koordinacija alokacione funkcije u domenu infrastrukturnih sistema;
- 2) koordinacija razvojnih inicijativa na mikro nivou u skladu sa osnovnim društvenim, ekonomskim i socijalnim ciljevima ravnomernog regionalnog razvoja i
- 3) realizacija redistributivne i socijalne funkcije kroz preraspodelu nacionalnog dohotka u korist pojedinih regionalnih celina, a u cilju i otklanjanja izrazitih distorzija u uslovima života i rada između pojedinih regiona.

U okviru koordinacije razvojnih inicijativa na mikronivou, potrebno je da država merama ekonomske politike omogući razvijanje i poboljšanje klastera, jer iskustvo govori da oni dominiraju u privredama većine najrazvijenijih zemalja članica EU i po broju zaposlenih i po ekonomskoj snazi. Te mere moraju da uključuju traganje za konkurentskom prednošću i specijalizacijom, a ne pokušaj da se nekritički podržava ono što postoji na drugim lokacijama.

Majkl Porter navodi da se uloga države „sastoji u razvoju i primeni pozitivnog, posebnog dugoročnog ekonomskog akcionog programa, ili u pokretanju procesa promena koji mobilise državne organe, privredu, institucije i građane da unapređuju i opšte poslovno okruženje i različite lokalne klustere.“⁶

Razlozi za uspostavljanje nove regionalne politike mogu biti unutrašnji i spoljašnji. U unutrašnje razloge spadaju nedovoljni efekti i nedostizanje ciljeva dosadašnje regionalne politike. To se potkrepljuje činjenicom da se regionalne neravnornosti stalno povećavaju i da nije došlo do iskorišćavanja lokalnih razvojnih potencijala. Spoljašne razloge čini neophodnost usklađenosti regionalne politike sa principima pristupanja EU i korišćenja strukturnih fondova EU.

„Regionalna nejednakost, koja stvara mnogobrojne probleme, je pitanje od velikog interesa za mnoge zemlje.“⁷ Osnovni motiv angažovanja države u problematici regionalnog razvoja jesu unutar-regionalni i međuregionalni nesklad koji sputavaju razvoj i iniciraju migracione tokove. Dok veliki i strateški važni prostori ostaju populaciono

---

⁶ Porter, M.: O konkurenciji, FEFA, Beograd, 2008., str. 247

⁷ Wei, Y. D.: Regional Development in China: States, Globalization and Inequality, Routledge, London and New York, 10/2000., pp. 1

nepokriveni a njihovi resursi neiskorišćeni, dotle u razvijenijim centrima dolazi do prekomerne koncentracije stanovništva i privrede, što proizvodi negativne posledice u ekonomskoj, socijalnoj, prostornoj i ekološkoj sferi.

Radi ostvarivanja ravnomernog regionalnog i decentralizovanog razvoja Srbije neophodne su promene kako u ekonomskoj tako i u razvojnoj politici. Ovo, pre svega, zbog smanjenja razlika u nivou razvijenosti kao i stvaranja uslova za zaustavljanje demografskog pražnjenja pojedinih područja.

4. Mere i instrumenti za realizaciju regionalne politike

Regionalne neravnomernosti nameću potrebu aktiviranja široke lepeze funkcionalno usklađenih institucionalnih rešenja i mera. Mere su instrumenti republike za sprovođenje politike regionalnog razvoja. Sprovode se na osnovu programa i drugih akata za sprovođenje politike regionalnog razvoja. Iste donosi vlada, u skladu sa strategijom i sektorskim strategijama za budžetsku godinu sa projekcijom za narednu godinu. Izbor instrumenata i mera politike regionalnog razvoja mora odgovarati sadašnjem modelu tržišnog privređivanja.

Skup mera i instrumenata koje se koriste u politikama ravnomernijeg regionalnog razvoja izuzetno je širok. Iste variraju od zemlje do zemlje. U osnovi postoje dve vrste politika: 1) makro politika i 2) mikro politika, svaka sa nizom raspoloživih opcija.⁸

4.1 Makro-regionalna politika

Ekonomska politika na makro nivou sa svoja tri glavna segmenta – fiskalna, monetarna i spoljnotrgovinska politika, ima presudan uticaj na regionalni razvoj. Na njoj je velika odgovornost za realizaciju koncipirane politike i strategije regionalnog razvoja.

4.1.1 Fiskalna politika

Fiskalna politika predstavlja jednu od najznačajnijih komponenti razvojne politike usmerene ka ujednačavanju regionalnog razvoja. U Republici Srbiji fiskalna politika nije u dovoljnoj meri uvažavala regionalni aspekt razvoja. To je bila posledica nepostojanja regionalne politike i strategije smanjenja regionalne neujednačenosti zemlje.

Ključni fiskalni prioriteti od kojih se očekuje doprinos u postizanju ravnomernog regionalnog razvoja su: prenos ovlašćenja i odgovornosti na lokalni nivo – decentralizacija, praćena fiskalnom decentralizacijom

---

⁸ Rosić, I., Veselinović, P.: Nacionalna ekonomija, Ekonomski fakultet, Kragujevac, 2006., str. 408

i razvijanjem kapaciteta lokalne samouprave za preuzimanje novih ovlašćenja i zahteva koje fiskalna decentralizacija podrazumeva: stvaranje uslova za privlačenje investicija i rešavanje problema nezaposlenosti na nedovoljno razvijenim područjima.⁹ Cilj je stimulacija preduzeća da investiraju u nerazvijena područja. To se postiže tako što se preduzeća koja investiraju u nerazvijena područja trajno ili za određeni vremenski period oslobađaju poreza ili im se daju poreske olakšice na dobit, imovinu i sl. Tu spadaju i razne carinske olakšice za uvoz opreme i sirovina, osmišljeni regionalni programi zapošljavanja koji predviđaju mogućnost za pravna lica i preduzetnike da dobiju subvencije u unapred određenom jednokratnom iznosu po novozaposlenom licu i dr. Ovako vođena poreska politika trebalo bi da doprinese bržem razvoju određenih delatnosti, smanjenju regionalnih dispariteta, većem zapošljavanju, razvoju malih i srednjih preduzeća, podsticanju izvoza, izgradnji infrastrukturnih i stambenih objekata, razvoju nauke i tehnologije i sl.

„U sistemu i politici poreza i doprinosa neophodne su promene koje u praksi, umesto dosadašnjih fiskalnih funkcija, treba da afirmišu njihove ekonomske, razvojne i socijalne funkcije, uz ostvarivanje načela da svako doprinosi zadovoljavanju opštih društvenih i zajedničkih potreba srazmerno svojoj ekonomskoj snazi.“¹⁰

4.1.2 Monetarna politika

Budući da mere fiskalne politike nisu uglavnom dovoljne za vođenje aktivne politike regionalnog razvoja i da posedujemo veoma oskudna sredstva domaće akumulacije koja će biti raspoloživa za investicije, kao prioritet se postavlja odobravanje kredita po povoljnijim uslovima od tržišnih. Ovo je osnovni cilj monetarno-kreditne politike. Iz budžeta se odobravaju stimulativne kamate bankama koje svoj kreditni potencijal usmeravaju u ciljna područja i projekte od opšteg interesa za skladniji i efikasniji regionalni razvoj. Pored odobravanja povoljnih kredita tu su i nepovratne razvojne premije i dotacije u troškovima zapošljavanja. Finansiranje i kreditiranje infrastrukturnih projekata, odobravanje podsticajnih sredstava za osnivanje novih preduzeća, kao i za poboljšanje opremljenosti i proširenje već postojećih kapaciteta, su osnovne mere za oživljavanje nerazvijenih područja. Kao dodatne mere se koriste nepovratne razvojne premije i dotacije u troškovima

---

⁹ Strategija regionalnog razvoja Republike Srbije za period od 2007. do 2012. godine, Vlada R. Srbije, Beograd, januar 2007., str. 91

¹⁰ Veselinović, P.: Institucionalne pretpostavke ravnomernijeg regionalnog razvoja SR Jugoslavije, Regionalni razvoj i demografski tokovi balkanskih zemalja, br. 6, Ekonomski fakultet, Niš, 2001., str. 139

zapošljavanja, podsticajni krediti za novozaposlene i lica koja su ostala bez posla kao posledica tranzicionih procesa, podsticajno kreditiranje agrarnih područja, kreditiranje za podsticanje izvoznih programa kao i povoljno kreditiranje projekata iz onih privrednih grana koje za konkretno nerazvijeno područje predstavljaju propulzivne grane. U nekim regionima to su projekti iz oblasti poljoprivrede, u nekima je to oblast turizma ili neka grana industrije i sl. Finansiranjem određenih projekata kao što su objekti krupne infrastrukture, projekti vezani za zaštitu životne sredine i drugi projekti opšteg društvenog značaja, daje se podsticaj čvršćem povezivanju svih regiona i njihovom bržem razvoju.

4.1.3 Politika ekonomskih odnosa sa inostranstvom

Regionalni aspekt politike ekonomskih odnosa sa inostranstvom u novije vreme poprima odlučujuću ulogu u smanjenju i otklanjanju regionalnih disproporcionalnosti. Isti se odnosi na: 1) prekograničnu i međuregionalnu saradnju i 2) podsticanje razvoja slobodnih zona.¹¹

Režim spoljne politike, kao najznačajniji segment ekonomskih odnosa sa inostranstvom, bi trebao da pretrpi određene izmene. Sve opštine u Republici Srbiji sa međunarodnom granicom (ima ih 46 bez područja AP Kosova i Metohije), moraju u svoj regionalni razvojni program da unesu i deo koji se tiče prekograničnih i međuregionalnih programa saradnje. Od posebnog značaja su programi prekogranične saradnje sa zemljama članicama EU, jer mogu doprineti približavanju i upoznavanju sa procedurama i postulatima EU. Prekogranična i regionalna saradnja se ostvaruje saradnjom između regionalnih razvojnih centara, saradnjom privrednih subjekata, kontaktima i zajedničkim projektima ekspertske organizacije kao i bratimljenjem gradova i opština Republike Srbije sa drugim gradovima u regionu.

Podsticanje razvoja slobodnih zona može poslužiti kao mera podsticanja regionalnog razvoja privrede. Osnivanjem slobodnih zona na nerazvijenim područjima nastoji se podstaći privredna aktivnost u istima, čime se utiče na regionalno ujednačavanje razvoja u Republici Srbiji. Važno je da zone slobodne trgovine i industrijski parkovi uspostave poslovne veze sa ostatkom privrede. One ne bi trebalo da nastanu kao izolovane enklave koje doslovno uvoze sve utroške a izvoze sve gotove proizvode. Mnogo je bolje da se zone slobodne trgovine opredele za klaster koji će podržati prateća infrastruktura i posebno prilagođeni propisi (uspostavljanje, korišćenje i razvoj veza sa lokalnim dobavljačima i institucijama). Razlog za ovakvo rešenje jeste

---

¹¹ Strategija regionalnog razvoja Republike Srbije za period od 2007. do 2012. godine, Vlada R. Srbije, Beograd, januar 2007., str. 111, 112

Boban Dašić

u činjenici da svakoj lokaciji najviše šansi za privlačenje stranih ulaganja i podsticanje izvoza pružaju postojeći klasteri ili klasteri u nastajanju.

4.2 Mikro-regionalna politika

Regionalna politika na mikro nivou treba da se oslanja na lokalne inicijative. Podržavanje zdravih preduzetničkih inicijativa mora biti u skladu sa ciljevima regionalne i globalne strategije (mala i srednja preduzeća, programi zasnovani na korišćenju lokalnih resursa, novi programi i sl.). Pored efikasnosti, kao osnovnog principa kod opredeljivanja državne podrške regionalnim programima, moraju se ispunjavati i kriterijumi prostorne alokacije kapitala, kao i doprinos konkretnog projekta ostvarivanju ukupnih ciljeva regionalnog razvoja. Njena podrška mora biti fleksibilna u odnosu na nove ideje, promjenjene okolnosti na regionalnom, nacionalnom i međunarodnom planu.

Pored kontinuiteta u pružanju regionalne podrške potrebno je održati i njen intenzitet u dugom vremenskom periodu. Problemi regionalnog razvoja su takve prirode da se mogu rešavati samo na dugi rok, pa politika regionalnog razvoja mora biti koncipirana kao dugoročno orjentisan program. Lokalne samouprave su odgovorne za pripremu i sprovođenje regionalnih razvojnih programa kao i kontrolu sprovođenja istih.

Svetska ekonomska kriza čije se posledice osećaju i kod nas, kao i nepovoljna ekonomska situacija u velikoj meri ograničavaju mogućnost države da stimuliše preduzeća na ulaganje u manje razvijena područja. Postavlja se pitanje da „ako regioni ne mogu da se oslone na spasavanje od nekog spoljnog aktera, kako oni mogu da mobilišu svoje sopstvene resurse za postizanje održivog rasta?“¹² Odgovor je da lokalne preduzetničke inicijative, koje su zasnovane na inovacijama i korišćenju sopstvenih resursa, podstiču proizvodnju u malim i srednjim proizvodnim jedinicama i predstavljaju razvojnu šansu tog nerazvijenog regiona. Iskustva razvijenih zemalja i zemalja u tranziciji idu u prilog činjenici da koncept lokalnog regionalnog razvoja sve više dobija na značaju, gde specijalizovane male firme, same ili u koperaciji sa malim ili velikim specijalizovanim firmama mogu da produkuju velike rezultate, pri čemu one konkurišu jedne drugima ili čak firmama van regiona, uglavnom u pogledu produktivnosti, kvaliteta

---

¹² Fricke, W., Totterdill, P.: Action Research in Workplace Innovation and Regional Development, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/ Philadelphia, 01/2004., pp. 3

proizvoda, dizajna, cena i sl. Budući da velika većina postojećih preduzeća u nerazvijenim regionima Srbije nije u stanju da svojim rastom osigura potrebni razvojni iskorak, pažnju je potrebno usmeriti na privlačenje novih investicija, bilo domaćih ili inostranih. Ciljano privlačenje preduzeća iz urbanih centara u nerazvijena područja predstavlja vrlo efikasan način smanjenja regionalnih razlika. Međutim, to je mač sa dve oštrice. Preseljenje preduzeća iz razvijenijih u nerazvijenija područja s jedne strane dovodi do smanjenja regionalnih razlika među regionima. S druge strane, to za posledicu ima opadanje razvijenosti regiona iz koga se seli dato preduzeće, ostavljajući negativne socio-ekonomske posledice u istome. Taj problem se može rešiti tako što regionalnu politiku treba usmeriti posebno ka snažnijem privlačenju stranih direktnih investicija u ekonomski zaostaliya područja.

5. Državna i međunarodna pomoć za regionalnu razvoj

Državna pomoć, kao važan instrument u funkciji regionalnog razvoja, obuhvata: subvencije i poreska oslobađanja, vlasničke udele, državne garancije i zajmove pod povoljnijim uslovima od tržišnih. Prioritet u raspodeli podsticajnih sredstava za regionalni razvoj (povratna i bespovratna sredstva) će pre svega imati nerazvijena područja. Podsticaji predstavljaju konkretna ulaganja ili programsko usmeravanje ulaganja sa republičkog nivoa za realizaciju projekata od posebnog značaja za regionalni razvoj. Korisnici podsticaja mogu biti jedinice lokalne samouprave, javne agencije i regionalne asocijacije, privredni subjekti, fondovi na regionalnom i lokalnom nivou, klasteri, institucije i organizacije na lokalnom nivou, institucije iz oblasti obrazovanja i istraživanja, udruženja građana i fizička lica. Korisnici i način dodele podsticaja bliže se određuju programima tj. razvojnim dokumentima.¹³

„Obim domaćih sredstava za regionalnu politiku je u mnogim slučajevima ograničen, čime dalje ograničava mogućnosti za rešavanje regionalnih nejednakosti putem ciljanih politika.“¹⁴ Regionalna državna pomoć je u prethodnom periodu realizovana najvećim delom preko Fonda za razvoj Republike Srbije, kreditima pod povoljnijim uslovima. Manjim delom i preko Garancijskog fonda, Nacionalne službe za zapošljavanje, Nacionalnog investicionog plana, Agencije za

¹³ <http://www.merr.sr.gov.vu/dokumenta/ZakonoRR.doc> (12.11.2010.)

¹⁴ Neil, A., Alden, J., Neil, H.: Regional Development and Spatial Planning in an Enlarged European Union, Ashgate Publishing Group, Hampshire, England, 11/2006, pp. 3

Boban Dašić

razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva i Agencije za strana ulaganja i promociju izvoza. To su bili posebni stimulansi za investicije u opštine sa visokom stopom nezaposlenosti.

„Učešće regionalne državne pomoći u ukupnoj državnoj pomoći raste sa 2,8% u 2006. na 4,4% u 2007. godini i 6% u 2008., ali je to i dalje nedovoljno.“¹⁵

Tabela 2. Državna pomoć u Srbiji, u mil. din.

Vrsta pomoći	2007		2008	
	Iznos	%	Iznos	%
Horizontalna državna pomoć	36.453	76,1	36.535	68,3
Sektorska državna pomoć	9.350	19,5	13.777	25,7
Regionalna državna pomoć	2.089	4,4	3.233	6,0
Ukupna državna pomoć	47.892	100	53.545	100

Izvor: Izveštaj o razvoju Srbije 2009, Republički zavod za razvoj Republike Srbije, Beograd, april 2010., str. 123

Značajan izvor regionalne pomoći su, pored sredstava iz budžeta Republike Srbije i budžeta lokalnih vlasti, predstavljale i donacije međunarodnih institucija i država donatora. U narednom periodu, međunarodnu pomoć za regionalni razvoj predstavljaju pristupni fondovi EU. Evropska komisija je jula meseca 2006. godine donela Uredbu¹⁶ (Regulativa Evropskog Saveta broj 1085/2006 od 17.07.2006. godine) da sve predpristupne fondove (PHARE, ISPA, SAPARD i CARDS) zameni novim predpristupnim instrumentom - instrument predpristupne pomoći – IPA (Instrument for Pre-accession Assistance). Finansijska vrednost IPA programa iznosi 11,468 milijardi evra za period od 2007–2013. godine. Namenjena je zemljama kandidatima za članstvo u EU (Turska, Hrvatska i Makedonija) i zemljama potencijalnim kandidatima za članstvo u EU (Srbija, Crna Gora, Bosna i Hercegovina i Albanija) koje moraju da ispune određene uslove (decentralizovan sistem upravljanja fondovima i dr.) radi korišćenja navedenih sredstava.¹⁷

¹⁵ Izveštaj o razvoju Srbije 2009, Republički zavod za razvoj Republike Srbije, Beograd, april 2010., str. 123

¹⁶ COUNCIL REGULATION (EC) No 1085/2006, 31.7.2006., Official Journal of the European Union, Brussels, 2006., L 210/82-210/92

¹⁷ Opširnije videti: Vodič kroz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, autorski tim: B. Budimir i dr., Isak fond, Beograd, 2008., str. 61-65

Tabela 3. Dinamika finansijskog ovira IPA za Srbiju, 2007-2011. (u mil. EUR)

	2007	2008	2009	2010	2011	Ukupno
Srbija	189.700	190.900	194.800	198.700	202.700	976.800,00

Izvor: Regionalni razvoj Srbije 2008., Republički zavod za razvoj, Beograd, decembar 2008., str. 65

Tabela 4: Finansijska vrednost IPA programa za Srbiju, 2008-2010.

Komponente	2008.	2009.	2010.	2008-2010.
I Podrška procesu tranzicije i izgradnji institucija	179,4	182,6	186,2	548,2
II Prekogranična saradnja	11,5	12,2	12,5	36,2
Ukupno	190,9	194,8	198,7	584,4

Izvor: Multi-Annual Indicative Planning Document (MIPD) for the Republic of Serbia 2008-2010., Commission of the European Communities (CEC), Brussels, 2008., str. 7

Pošto je naša zemlja potencijalni kandidat za članstvo u EU moći će da koristi sredstva za prve dve od ukupno pet komponenti, uz otvorenu mogućnost da se iz sredstava prve komponente finansiraju i programi, tj. projekti iz preostale tri komponente, dok će zemlje kandidati moći da koriste svih pet komponenti (I komponenta – podrška tranzicionom procesu izgradnji institucija, II komponenta – Prekogranična i međuregionalna saradnja, III komponenta – regionalni razvoj, IV komponenta – razvoj ljudskih resursa i V komponenta – ruralni razvoj)

6. Osnovni pravci i principi buduće politike regionalnog razvoja

Višedimenzionalni, dugoročni i intenzivni problemi regionalnih neravnomernosti zahtevaju definisanje osnovnih pravaca i principa kontinuirane i sistematične politike regionalnog razvoja Srbije.

Politika skladnijeg regionalnog razvoja na celoj teritoriji Republike Srbije trebalo bi da se ostvaruje primenom prioriternih razvojnih programa koji obezbeđuju izmenu proizvodne strukture i razvoj nerazvijenih, posebno brdsko-planinskih područja. Takva područja bi trebalo da dobiju veće regionalne podsticaje koji bi doveli, kako do njihovog bržeg razvoja, tako i do njihovog uklapanja u regionalni razvoj zemlje u celini. To bi se postiglo finansiranjem prvenstveno privrednih i infrastrukturnih projekata kao opštih uslova za povezivanje regiona i njihov razvoj.

Boban Dašić

Razvojna šansa Srbije jeste u daljem razvoju poljoprivrede i sela kroz procese hidromelioracije, uređenja zemljišta, proizvodnji zdrave hrane, izgradnji komunalne infrastrukture sela, savremenih farmi i sl. Za veliki broj opština, poljoprivreda treba da bude prioritetan pravac razvoja. Razvoj poljoprivrede u ovim područjima mora biti povezan sa razvojem one industrijske proizvodnje koja bi doprinosila racionalnijem korišćenju prirodnih potencijala i ljudskog faktora. Suštinu dosadašnjeg razvoja nerazvijenih područja, bi trebalo da pored razvoja poljoprivrede čini i stvaranje esencijalnih preduslova za sledeće raznovrsnije tokove inustrijalizacije. Time bi se doprinelo skladnijem regionalnom razvoju i zaustavljanju tendencije depopulacije seoskih naselja.

Ostvarivanjem teritorijalne podele rada, koja zajedno sa sektorskom čini ukupnu društvenu podelu rada, obezbedila bi se racionalna organizacija i uređenje prostora, usklađivanje njegovog korišćenja sa mogućnostima i ograničenjima u raspolaganju prirodnim i radom stvorenim vrednostima u funkciji poboljšanja životnih uslova i povećanja životnog standarda ukupnog stanovništva.

Da bi regioni napredovali u ekonomskom smislu, i da bi korist od toga imala šira društveno-politička zajednica, potrebno je da država preispita sve sumnjive i nelegalne privatizacije, koje su u velikoj meri uticale na proces devastacije industrije Srbije. Veliki je broj privatizovanih preduzeća koja su propala i prestala da rade, i u kojima nisu ispunjene ugovorene obaveze vezane za realizaciju investicionih ulaganja, raspolaganje imovinom, kontinuitet poslovanja i za realizaciju socijalnog programa. Veliki deo tih preduzeća se nalazi u nerazvijenim područjima, što je u pojedinima od njih dovelo do potpunog odustva bilo kakve proizvodnje. Ukoliko država želi da svi regioni ekonomski napreduju i da smanji regionalne neravnomernosti, potrebno je da vrati industrijsku proizvodnju u nekadašnje industrijske centre, kao i da oformi nove pokretačke grane razvoja, tj. da sprovede postupak reindustrijalizacije. Srbija bi procesom reindustrijalizacije trebalo da izvrši specijalizaciju svoje proizvodnje i njenu strukturu da uskladi sa potrebama inostrane uvozne tražnje. Postupak reindustrijalizacije je moguće sprovesti putem: obnove klasične industrije zasnovane na novim tehnologijama; podsticanja doradnih delatnosti; razvoja najsavremenijih delatnosti i povlašćivanja proizvodnje za izvoz. Država to može uraditi samostalno iz sopstvenih ili kreditnih sredstava ili putem SDI, jer tržište nije bilo samodovoljno za izgradnju odgovarajuće strukture industrije i uslova za njeno poslovanje. U sadašnje vreme Srbija nije u mogućnosti da efikasno reši višedecenijske probleme svoje industrije bez intenziviranja priliva SDI.

Da bi ih privukla u većoj meri, potrebno je da se preduzmu veoma sofisticirane i aktivne mere industrijske politike putem stvaranja atraktivnog ambijenta za povećan priliv SDI. Stvaranjem atraktivnog ambijenta stvorili bi se uslovi i za unosno ulaganje domaćeg kapitala. Da bi se izvršila reindustrijalizacija privrede potrebno je još jednom sagledati sve raspoložive faktore proizvodnje (posebno kadrovski potencijal), napraviti dugoročnu strategiju privrednog razvoja i mobilisati sve od uma i znanja, radi stvaranja povoljnog investicionog ambijenta. Takođe je potrebno da se oslobodimo doktrinarnih i često dogmatskih ekonomskih recepata za privredni oporavak, naročito onih prema kojoj se zemlja može razvijati na bazi stabilnog deviznog kursa, restriktivne monetarne politike, uvoza i usluga.

Profesor Stojanović ističe da su glavni uzroci i posledice „konstrukcione greške“, privrednih reformi u Srbiji nastali zbog neadekvatne primene sledećih mera tržišnih reformi: liberalizacija cena i ekonomskih odnosa sa inostranstvom; obavezne i oročene privatizacije; zaduživanja u inostranstvu i stavljenog akcenta na stabilnosti deviznog kursa. Zbog toga treba biti vrlo pragmatičan i pridružiti se razvijenim tržišnim privredama koje se na putu izlaska iz svetske ekonomske krize oslobađaju neoliberalnog koncepta razvoja i odlučno okreću razvoju izvoznih sektora (pre svega industrije) i državnim investicijama u infrastrukturu, nove tehnologije i nove konkurentne izvozne proizvode. Srbiji je dakle potrebna odgovarajuća industrijska politika i proces reindustrijalizacije, jer je opšte poznato da uspešna industrija predstavlja „lokomotivu razvoja“. Novi vid industrijske politike upravo treba da bude razvoj regionalnih klastera. Izgradnjom industrijskih klastera u prioritetnim granama privrede bi se ubrzalo njihovo restrukturiranje, povećala bi se produktivnost u preduzećima i ojačale bi se inicijative orjentisane ka izvozu. Na osnovu napred navedenog, nova promocijska politika trebalo bi da se zasniva na specifičnim aktivnostima na nivou industrijskih klastera. Srbiji je, dakle potrebna strategija regionalnog razvoja koja će biti oslonjena pre svega na formiranje regiona kao klastera sa jednom ili više grana kao polova ili nosioca rasta. Povezivanje preduzeća u određene asocijacije ili stvaranje preduzetničkih zona samo su početni koraci u pravcu korišćenja klastera za rešavanje razvojnog zaostajanja.

Srbija bi po ugledu na razvijene zemlje poput Nemačke, Japana i Koreje, trebalo da osnuje razvojnu finansijsku ustanovu u kojoj bi bila sjedinjena sva sredstva koja su trenutno rascepkana u velikom broju raznih fondova i agencija. U prethodnom periodu sredstva od privatizacije nisu adekvatno usmeravana u investicije, kreditiranje razvojnih i izvoznih projekata industrije i restrukturiranje i revitalizaciju nosilaca industrijskog razvoja. Ta sredstva su trošena

bez strategije i kontrole. Sav priliv inostranih sredstava u Srbiji po raznim osnovama je iznosio oko 62 milijarde dolara.¹⁸ Danas privreda Srbije ne bi bila u kolapsu da su ta sredstva usmeravana i ulagana u produktivne investicije i zamenu stare privredne strukture novom, koja može da se samoreprodukuje sa sve manje kapitala iz inostranstva, da produktivno povećava zaposlenost, da se razdužuje i da održava makroekonomsku stabilnost.

Podsticanje razvoja malih i srednjih preduzeća u svim oblastima privrede treba da predstavlja deo sistemskog ambijenta i da ima ključnu ulogu u sprovođenju strukturnih reformi zemlje. Porast regionalnih centara od nacionalnog značaja dovodi do toga da razvojni impulsi nosioca rasta moraju da se prenose i na ostale delove regiona, kao i od jednih ka drugim regionima. Ekonomski rast, dakle ne implicira samo polarizaciju, nego i određeno prostorno širenje proizvodnje. Nosioци rasta (formirani industrijski kompleksi) moraju biti dovoljno jaki da preko cena, novčanih i robnih tokova šire svoja podsticajna dejstva i na do tada nedovoljno ekonomski aktivirana područja. Potrebno je orjentisati se ka konkurentnom izvozu, pravilnoj valorizaciji znanja i bržem uvođenju novijih tehničko-tehnoloških dostignuća u procesu proizvodnje. Izgradnjom jednog potpuno celovitog sistema izvožno orjentisane tržišne privrede obezbedila bi se specijalizacija u proizvodnji, povećanje izvoza i deviznog priliva kojim bi se finansirale rastuće uvozne potrebe. U što većoj meri bi trebalo smanjiti uplitanje političko-birokratskih struktura u donošenje razvojnih odluka. Nastavak i ubrzanje tek započetog procesa decentralizovanog razvoja bi u dugoročnom kontekstu imao brojne pozitivne efekte na ukupan društveno-ekonomski razvoj. „Decentralizacija ima u osnovi tri zadatka: da doprinese ublažavanju strukturnih problema i regionalnih neravnomernosti; da ubrza efektuiranje i racionalno korišćenje raspoloživih faktora razvoja svih područja; da suzbije tendenciju prekomerne urbane koncentracije privrednih aktivnosti i stanovništva, jer ono prouzrokuje brz rast neproizvodnih tokova društveno-ekonomskog razvoja.“¹⁹

Uključivanje u evropsku regionalnu politiku, kao i prihvatanje evropskih standarda regionalne politike će doneti nove razvojne

---

¹⁸ Stojanović, I.: Uzroci i posledice „konstrukcione greške“ privrednih reformi u Srbiji, Ekonomsko-finansijski odnosi Srbije sa inostranstvom – nužnost nove strategije, Naučno društvo ekonomista sa Akademijom ekonomskih nauka i Ekonomski fakultet Beograd, Kragujevac, 15. oktobar 2009., str. 137-153

¹⁹ Bjelica, P.: Mala privreda u funkciji ravnomernijeg regionalnog razvoja Srbije, Ekonomska misao, br. 1-2, Beograd, 1998, str. 117

mogućnosti i omogućiće pristup strukturnim fondovima EU sa značajnom finansijskom i tehničkom pomoći. S obzirom da se na programe regionalne politike troši trećina budžeta EU i da su sva dosadašnja istraživanja pokazala da je regionalna politika EU imala značajan uticaj na porast privredne aktivnosti u regijama korisnicima, kao i na poboljšanje položaja najsiromašnijeg dela populacije uz istovremeno povećanje ukupnog ekonomskog potencijala Unije, nužnost primene pristupa, načela, kriterijuma i instrumenata EU u okviru regionalne politike u Srbiji ne bi trebalo dovoditi u pitanje.

Na kraju ću napomenuti da je ravnomeran regionalni razvoj više od ekonomskog pitanja. Isti nema samo ekonomsku dimenziju, već i socijalnu, političku, demografsku, kulturnu itd. Sa demografskog stanovišta situacija u Srbiji je izrazito složena i delikatna. Istu karakteriše demografsko nazadovanje koje se ogleda u produbljavanju tri globalna demografska procesa i to: ukupne depopulacije, prirodne depopulacije i demografskog starenja. Cilj jedinstvene populacione politike na prostoru Srbije mora biti, najpre smanjenje, a potom i ukidanje regionalnih, socijalnih i etničkih razlika. „Spašavanje područja od svakog vida zaostalosti mora da počne reakcijom države na katastrofalan depopulacioni trend.“²⁰ Reforme treba pre svega usmeriti u pravcu porasta nataliteta radi zaustavljanja procesa demografskog starenja. Razvijanjem privrednih i društvenih aktivnosti uticalo bi se na zaustavljanje procesa depopulacije, tj. demografskog pražnjenja regiona, smanjivanju regionalnih disproporcija i geo-demografskih neuravnoteženosti.

ZAKLJUČAK

Neravnomernost teritorijalnog rasta i razvoja se može uzeti kao zakonita pojava, bilo da se radi o pojedinim delovima sveta ili pak teritorijalnih jedinica u okviru jedne zemlje, koja naročito dolazi do izražaja na nižim razvojnim etapama, manifestujući se kroz polarizaciju pivredne strukture, stanovništva i raspodele nacionalnog dohodka. Regionalne neuravnoteženosti nisu nepromenljive tj. date jednom za svagda. Različitim instrumentima i mehanizmima politike regionalnog razvoja mogu se izazvati promene koje će uticati na razrešenje regionalnih neusklađenosti, dovodeći i do situacije o kojoj se, nekada i sada, kod nas nije moglo ni pomisliti, da nerazvijeni regioni postanu razvijeniji od nekada superiornijih regiona.

---

²⁰ Regionalni razvoj Srbije 2008, Republički zavod za razvoj R. Srbije, Beograd, 2008., str. 75

Primarni cilj regionalne politike trebao bi da bude da se odgovarajućim merama ekonomske politike obezbede pretpostavke koje će omogućiti da razvojni potencijali ne budu skoncentrisani samo u malom broju razvojnih centara i velikih gradova. Regionalna politika treba stimulatивно da deluje da se razvoj odvija ravnomerno na celoj teritoriji ne zapostavljajući ruralna područja niti pak područja koja se suočavaju sa problemima demografskog pražnjenja. Instrumenti i mere regionalne politike moraju biti ukomponovani u makroekonomsku i posebne razvojne politike. Primenom navedenih pravaca i principa buduće politike regionalnog razvoja uticalo bi se na unapređenje održivog ekonomskog i društvenog razvoja, smanjivanje regionalnih disproporcija i zaustavljanje procesa depopulacije, čime se osigurava osnovni strateški pravac Srbije a to je brz privredni i ravnomerni regionalni razvoj, tranzicija zemlje u stabilno demokratsko društvo sa funkcionalnom tržišnom privredom i integracija u EU.

REFERENCE

1. Bjelica, P.: Mala privreda u funkciji ravnomernijeg regionalnog razvoja Srbije, Ekonomska misao, br. 1-2, Beograd, 1998.
2. COUNCIL REGULATION (EC) No 1085/2006, Official Journal of the European Union, Brussels, 2006.
3. Devetaković, S., Jovanović-Gavrilović, B., Rikalović, G.: Nacionalna ekonomija, Ekonomski fakultet, Beograd, 2010.
4. Dillinger, W.: Poverty and Regional Development in Eastern Europe and Central Asia, World Bank Working Paper No. 118, Washington, 2007.
5. Fricke, W., Totterdill, P.: Action Research in Workplace Innovation and Regional Development, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/ Philadelphia, 2004.
6. Izveštaj o razvoju Srbije 2009, Republički zavod za razvoj Republike Srbije, Beograd, 2010.
7. Multi-Annual Indicative Planning Document (MIPD) for the Republic of Serbia 2008-2010., Commission of the European Communities, Brussels, 2008.
8. Neil, A., Alden, J., Neil, H.: Regional Development and Spatial Planning in an Enlarged European Union, Ashgate Publishing Group, Hampshire, 2006.
9. Porter, M.: O konkurenciji, FEFA, Beograd, 2008.
10. Regionalni razvoj Srbije 2008., Republički zavod za razvoj, Beograd, 2008.
11. Rosić, I., Veselinović, P.: Nacionalna ekonomija, Ekonomski fakultet, Kragujevac, 2006.

12. Stojanović, I.: Uzroci i posledice „konstrukcione greške“ privrednih reformi u Srbiji, Ekonomsko-finansijski odnosi Srbije sa inostranstvom – nužnost nove strategije, Naučno društvo ekonomista sa Akademijom ekonomskih nauka i Ekonomski fakultet Beograd, Kragujevac, 2009.
13. Strategija regionalnog razvoja Srbije, Redaktor i rukovodilac projekta prof.dr Rosić, I., Ekonomski fakultet, Kragujevac, 2004.
14. Strategija regionalnog razvoja Republike Srbije za period od 2007. do 2012. godine, Vlada R. Srbije, Beograd, 2007.
15. Veselinović, P.: Institucionalne pretpostavke ravnomernijeg regionalnog razvoja SR Jugoslavije, Regionalni razvoj i demografski tokovi balkanskih zemalja, br. 6, Ekonomski fakultet, Niš, 2001.
16. Vodič kroz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, autorski tim: B. Budimir i dr., Isak fond, Beograd, 2008.
17. Wei, Y. D.: Regional Development in China: States, Globalization and Inequality, Routledge, London and New York, 2000.
18. Williamson, J. G.: Regional Inequality and the Process of National Development: A Description of the Patterns – Regional Analysis, L. Needleman, Penguin Books, Harmondsworth, 1968.
19. <http://www.merr.sr.gov.yu/dokumenta/ZakonoRR.doc> (12.11.2010.)

STRATEGIC DIRECTIONS AND PRINCIPLES OF REGIONAL DEVELOPMENT POLICY

Boban Dašić

High Economic Professional School Pec in Leposavic

Abstract: Regional inequality in Serbia, a problem that has deep historical roots. The area of the Republic of Serbia is characterized by very broad and diverse inter-regional differentiation. Underdeveloped areas are the limiting factor of faster economic and overall development, both of these regions, and the whole national economy. Problems of regional imbalances require a continuous, systematic and long-term regional policy. Reducing regional disparities should be a priority in the definition and implementation of future regional policy, and the main objective of this paper is to point out possible strategic directions and principles of our regional policy.

Keywords: regional disparities, inter-regional differentiation, economic development, political economy, regional policy

*Prihvaćeno za objavljivanje:
21.11.2010. godine*